

תרומה ג

עשה" — און דאָס מיינט אַ מצוה הנוהגת לדורות — פאַרוואָס בריינגט ער אַ פסוק וואו דער ציווי איז נאָר אויף בנין המשכן?

און ס'איז בכלל קשה להבין, אַז אין הלכות בית הבחירה, וואָס כשמן כן הוּ, אַז דער גאַנצער תוכן איז די מצות עשה לדורות פון (בנין) ביהמ"ק, זאָל ער בריינגען אַ פסוק וואו דער ציווי איז אויפן משכן המדבר — און אין הלכות מלכים, וואָס כשמן כן הוּ, אַז עס רעדט זיך בעיקר וועגן מצות (מינוי) מלך, זאָל ער בריינגען דעם פסוק „לשכנו תדרשו" וואָס רעדט וועגן משכן שילה (און בית עולמים?).

ב. לכאורה קען מען פאַרענטפערן, אַז דער רמב"ם בריינגט אין הלכות ביה"ב דעם פסוק „ועשו לי מקדש" (ניט אַלס ציווי אויפן משכן, נאָר) ווייל פון אים לערנט מען אַפּ די מצוה (כללית) פון בנין ביהמ"ק, ווי מען געפינט עס אין מדרשים¹⁰. לפי"ז איז אַבער צוריק ניט פאַרשטאַנדיק, וואָס ביי מצות בנין בית הבחירה אין הלכות מלכים בריינגט ער אַז אַנדער פסוק — „לשכנו תדרשו ובאת שמה".

וביותר יוקשה אַז ס'איז משמע מסגנון הלשון וכו', אַז דער מקור פון רמב"ם אין הלכות מלכים איז פון דעם מדרש¹¹

א. פון פסוקי „ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" לערנט אַרויס דער רמב"ם אין הלכות בית הבחירה²: „מצות עשה לעשות בית ליי מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות כו' שנאמר ועשו לי מקדש, וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו, והי' לפי שעה שנאמר כי לא באתם עד עתה וגו'".³

אַבער אין הלכות מלכים לערנט עס אַרויס דער רמב"ם פון אַז אַנדער פסוק: „שלוש מצות נצטוו ישראל בשעת כניסתו לארץ וכו' ולבנות בית הבחירה שנאמר⁴ לשכנו תדרשו ובאת שמה". איז ידועה די קושא: פאַרוואָס בריינגט ער ניט דאָ דעם זעלבן פסוק וואָס ער בריינגט אין אַנפאַנג ה' בית הבחירה?

דער לחם משנה⁵ ענטפערט אויף דעם, אַז דער פסוק „ועשו לי מקדש" רעדט וועגן „משכן המדבר", און דער פסוק „לשכנו תדרשו" מיינט דעם „משכן שילה" (ווי רש"י טייטשט?), און „כי היכא דבשילה ובמדבר היא מצוה ודאי דבבית הבחירה היא מצוה".⁶

עס איז אַבער ניט פאַרשטאַנדיק: וויבאַלד אַז בנין „בית ליי" רעכנט דער רמב"ם אין הלכות ביה"ב אַלס „מצות

(1) פרשתנו כה, ח.

(2) בתחלתו. ובסמ"צ מ"ע כ. ועד"ז בחינוך מצוה צה.

(3) ראה יב, ט.

(4) בתחלתו.

(5) ראה יב, ה.

(6) בהלכות מלכים שם.

(7) ע"פ ראה שם. וראה ספרי שם יב, יא. פרש"י

שם. אבל בספרי שם לפני' (יב, ה) ולאח' (יב, יד)

דקאי על ירושלים. וכי' ברמב"ן ע"ה קרח טז, כא.

(8) וראה שם בסיום דבריו ולפי מ"ש הרא"ם כו'.

(9) ראה לעיל הערה 7.

(10) סדר עולם רבה ספ"ז. תנחומא תצא יא (תנחומא באבער שם). פסיקתא דרי"ב (באבער) פ"ג (ע"ה) והי' בהניח גו'. ועוד. ובהג"ל משמע שקאי רק על בנין בית הבחירה.

(11) תנחומא ופסיקתא שם. אבל בנ"ח הרמב"ם שם כ' דמקורו מסנהדרין (כ, ב). וספרי (ראה יב, י),

אבל שם לא הובאו הפסוקים כנרמב"ם. ולאידך

(— אז מען זאל בריינגען קרבנות למקום אשר יבחר ה'); און דאס וואס די גמרא (וספרי) בריינגט יע דעם פסוק, איז דאס בלויז אלס רא"י אז „הכרתת זרעו של עמלק קודמת לבנין בית הבחירה“.

לפ"ז אבער (איז נוסף אף דער ניט גלאטקייט מצד הכלל הידוע ברמב"ם¹⁶ אז ער בריינגט א דרשה הפשוטה ביותר אע"פ שלא נמצאת בש"ס, ועד"ז דאָרף זיין בנדר"ד — און דא איז לא כן הוא) ווערט די שאלה¹⁷ פארוואס בריינגט עס ניט אויך דער רמב"ם (אין הלכות מלכים¹⁸) אלס רא"י אז הכרתת זרעו של עמלק קודמת לבנין הבית?

ד. אויך פאָדערט זיך הסברה אין דברי הרמב"ם אין הלכות בית הבחירה, וואס נאָכדעם וואס ער איז מסיים אין הלכה א' „וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו וה' לפי שעה שנאמר כי לא באתם עד עתה וגו' — איז ער ממשיך אין הלכה ב': „כיון שנכנסו לארץ העמידו המשכן בגלגל ארבע עשרה שנה שכבשו ושחלקו ומשם באו לשילה ובנו שם בית של אבנים ופרשו יריעות המשכן עליו ולא היתה שם תקרה. ושש"ט שנה עמד משכן שילה וכשמת עלי חרב ובאו לנוב ובנו שם מקדש וכשמת שמואל חרב ובאו לגבעון ובנו שם מקדש ומגבעון באו לבית העולמים. וימי נוב וגבעון שבע וחמשים שנה“.

איז שווער צו פארשטיין: דער רמב"ם איז דאָך א ספר פון הלכות — איז למאי נפק"מ, להלכה, אָט די אריכות, אז מ'האָט אויפגעשטעלט דעם משכן בגלגל

וואָס בריינגט דעם פסוק „ועשו לי מקדש“ אויפן בית המקדש. וז"ל:

„על שלשה דברים נצטוו ישראל בכניסתן לארץ למנות עליהם מלך ולבנות להם בית הבחירה ולהכרית זרעו של עמלק למנות עליהם מלך דכתיב שום תשים עליך מלך לבנות להם בית הבחירה דכתיב ועשו לי מקדש להכרית זרעו של עמלק דכתיב וה' בהניח ה' א גו' תמחה את זכר עמלק“, זעט מען דאָך אז ביים זעלבן ענין פון די דריי ציווים איז אין מדרש דער לימוד אויף מצות בנין בית הבחירה פון פסוק „ועשו לי מקדש“ — היינט פארוואס איז דער רמב"ם אין הלכות מלכים משנה (פון מדרש און פון הלכות ביה"ב) און בריינגט דעם ציווי פון אז אַנדער פסוק?

ג. אויך דאָרף מען פארשטיין: אויף בנין ביהמ"ק איז דאָך פאָראַן א פסוק און ציווי מפורש (ניט ווי „ועשו לי מקדש“ וואס בפשטות רעדט ער וועגן משכן): „וה' המקום אשר יבחר ה' א בו לשכן שמו שם גו'“¹², ווי מ'געפינט עס אין גמרא¹³ און אין ספרי¹⁴ — איז פאָר- וואָס בריינגט ניט דער רמב"ם, וואָס רעכנט די מצוה לדורות, אָט דעם פסוק אין אָנהייבס הלכות בית הבחירה?

דער כסף משנה¹⁵ פארענטפערט עס, ווייל דער רמב"ם לערנט אז דער פסוק „וה' המקום וגו'“ איז ניט געזאָגט געוואָרן אלס ציווי צו בויען א בית המקדש, נאָר א „סיפור בעלמא הוא“

במדרשים הנ"ל א' ביהמ"ב לפני מלחמת עמלק. וראה קרית ספר (הל' מלכים) שם. סמ"ג מ"ע קיד-קטו.

(12) ראה יב, יא.

(13) סנהדרין שם.

(14) ראה שם. וכ"כ הסמ"ג במ"ע קסג וברמזי

מ"ע שם. וראה לקמן הערה 35.

(15) ריש הלכות בית הבחירה.

(16) לח"מ הל' מלכים שם ה"ב. יד מלאכי כללי

הרמב"ם ס"ד.

(17) כמו שהקשה בכס"מ ריש הלכות מלכים.

(18) שם ה"ב. ועיי' בלח"מ.

מער ווי אן ענין פון דברי ימי ישראל,
און ג) וואס בריינגט זיך אויך ניט אין
דער משנה.

ה. וועט מען דאס פארשטיין
בהקדים לבאר דעם טעם, וואס אין
הלכות מלכים וואו עס רעדט זיך וועגן
דער מצוה פון (מינוי) מלך, ברענגט
דער רמב"ם אויך די מצות פון בנין בית
הבחירה (און אלע "ג' מצות").

עד"ז געפינט מען אין ספר המצות:
ווען ער רעכנט דאָרט די מצוה פון בנין
בית המקדש²² — "שצונו לעשות בית
עבודה כו"²³ והוא אמרו יתעלה ועשו לי
מקדש, איז ער מוסיף: "ולשון ספרי
שלש מצות נצטוו ישראל בעת כניסתן
לארץ למנות להם מלך ולבנות להם בית
הבחירה ולהכרית זרעו של עמלק"²⁴.
איז אויך אין דעם ניט מובן: וואס זיינען
די אנדערע צוויי מצות נוגע בא דעם
בריינגען מצות בנין ביהמ"ק²⁵?

אויך דאס וואס ער הויבט אן (כל'
הגמרא והספרי) "שלש מצות" איז
לכאורה א יתור לשון: ער רעכנט דאָך
גלייך אויס (ווי אין גמרא און ספרי) די
דריי מצות בפרט — צוליב וואס דאָרף
ער פריער מקדים זיין זייער מספר,
ובלשון הש"ס²⁶: "מנינא למה ליה"ק²⁶?

און דערנאָך אין שילה נוב וגבעון —
דאָס איז דאָך לכאורה נאָר א סיפור פון
דברי ימי ישראל?

הן אמת, אַז דער מקור פונעם סדר
הבנינים וכו' פון דעם רמב"ם איז פון
דער משנה במס' זבחים¹⁹ — אָבער אין
משניות זיינען דאָ כמה ענינים וואָס
זיינען ניט הלכות²⁰, משא"כ דער ספר
"היד" פון רמב"ם וואָס באַשטייט נאָר
פון הלכות פסוקות²¹.

נאָכמער: אויך אין דער משנה ווערט
ניט דערציילט סתם וועגן סדר הבנינים,
נאָר בצירוף הלכות ודינים וואָס זיינען
בוז, אַז "באו לגלגל הותרו הבמות ק"ק
נאכלין כו' באו לשילה נאסרו הבמות כו'
באו לנוב וגבעון הותרו הבמות (וואָס
דאָס אַלץ איז אויך א הקדמה, אַז נאָר
נאָכדעם וואָס) באו לירושלים נאסרו
הבמות ולא ה' להן היתר והיא היתה
נחלה".

דער רמב"ם אָבער דערמאָנט דאָס
אַלעס ניט. און דער טעם איז מובן
בפשטות, ווייל "מאי דהוה הוה": און
צום דין אין רמב"ם (ה"ג) "כיון שנבנה
המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות
כולן לבנות בהן בית ליי' ולהקריב בהן
קרבן" זיינען ניט נוגע אַז "באו לגלגל
הותרו הבמות" און "באו לשילה נאסרו
וכו" —

עפ"ז ווערט די תמי' נאָך גרעסער,
א וואָס ער בריינגט דעם סדר פון "גלגל
וכו' ומשם באו לשילה וכו'" און ב) איז
נאָך מפרט דעם מספר פון די יאָרן וואָס
יעדער פון זיי איז געשטאַנען, וואָס דאָס
איז דאָך, אפילו בזמן גלגל וכו', ניט

(22) במ"ע כ'.

(23) כ"ה בסהמ"צ הוצאת קאפח. ועד"ז בהוצאת
העליר. לבנות בית עבודה כו". אבל בהוצאה
שלפנינו: לבנות בית הבחירה לעבודה. וראה לקמן
הערה 34.

(24) וכן הביאו במ"ע קפח במצות להכרית זרע
עמלק.

(25) דבשביל ההמשך. הנה התבאר שבנין בית
הבחירה מצוה בפני עצמה" ה' מספיק שיאמר. שלש
מצות נצטוו כו'. ולבנות להם בית הבחירה.

(26) שבת סט, א. ושי"ג.

(26*) להעיר מיד מלאכי כללי הרמב"ם סליד.
אבל יש לחלק בנדויד.

(19) קיב, ב. ובגמרא שם קטו, ב ואילך (ק"ה, ב
ואילך). כציון הכס"מ.

(20) וכן בגמרא.

(21) כמ"ש הרמב"ם בהקדמתו.

מינוי מלך, דערנאך להכרית זרעו של עמלק און נאָכדעם דער בנין ביהב"ח.

ד.ה. דאָ איז ניט נאָר אַ סדר אין זמני החיוב וקיום המצות מצד די אידן — „נצטוו ישראל“ (מצד דעם גברא), נאָר דאָס איז אַ פרט אין מינוי מלך: מצד דעם גדר פון מלך דאָרף זיין מלחמת עמלק²⁸ ובנין ביהב"ח, און מצד דעם גדר פון בית המקדש, פאָדערט זיך אַז עס זאָל זיין מינוי מלך²⁹ ומלחמת עמלק.

28* להעיר שכשבשק משה (פנחס כו, טז"ז) „יפקוד ה' אלקי הרוחות גו“, אמר „אשר יצא לפניהם ואשר יבוא לפניהם גו“ ובספרי ובמפרשי התורה שהוא למלחמה, ובפרשי שם „לא כדרך מלכי האומות כו“ משלחין חיילותיהן למלחמה כו, וכדרך שעשה יהושע, וכן בדוד כו“. ולהעיר שבגמרא (סנהדרין שם) ובספרי (ראה) שם הביאו לרא' שמינוי מלך הוא לפני מלחמת עמלק, כשהוא אומר כי יד על כס י"ה מלחמה לה בעמלק ואין כסא אלא מלך שנאמר כו", והרי ע"ז דרשו רז"ל (נסמן לקמן הערה 75) וראה הערה 76, שהכנס שלם תלמי במחית עמלק, וראה רמב"ן ס"פ בשלח. לקמן הערה 31.

29* להעיר מזה שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך כו" (שבועות יד, א במשנה. רמב"ם הל' ביהב"ח פ"ז הי"א). וגם לפי הדיעה בגמרא שם (טז, א) „באחת מכל אלו, כ' הריטביא (שבועות שם) דלמצוה בע' כוליה. וראה צפצ"נ לסנהדרין שם.

בעיון יעקב לע"י סנהדרין שם כו, דמשמעות הש"ס דלא קמסתפק כלל אי לבנות ביהמ"ק תחלה קודם העמדת מלך לפי דמילתא דפשיטא דהעמדת מלך קודם כדאיתא בבב"ב (ד, א). ועד"ז הוא בשו"ת בית הלוי ח"ב ס"א סק"ח (בהגהה), דפשיטא לי' דמלך קודם מצד הגיל דאיא לקדש העזרה אלא במלך. אבל בהרי"ף לע"י שם, דגם בזה מסתפק לי'. וגם דמשמע מהגמ' (ובפרט מפרשי הג"ל) דשייכותם הוא גם: א) מצד קיום המצוה — פועל, ב) מצד הנפועל שישנו מלך והכרתת זרעו של עמלק. ולא רק מצד המציאות דמבלי מלך איא לקדש העזרה וכיו"ב. וראה לקמן הערה 31, 32. ולהעיר ממו"נ ח"ג פמ"ה.

י* וראה רמב"ם שם פ"א הי"ד. ספ"ד. וראה לקו"ש זי"ח ע' 279 הערה 56.

מען קען ניט זאָגן אַז דאָס ווערט פאַרענטפערט בפרשי שם²⁷: להכי נקט שלש הללו שהן תלויות זו בזו לעשותן כסדרן כו' מלך ואחר' עמלק ואחר' בית הבחירה,

וואָרום דאָס איז מבאר נאָר וואָס „נקט שלש הללו“, אָבער ניט די הקדמה — ג' מצות.

ו. דער ביאור בזה: די דריי מצות זיינען (בל' רש"י) „תלויות זו בזו“. ד.ה. הגם אַז זיי זיינען דריי באַזונדערע מצות, איז אָבער יעדער מצוה (אויך) אַ פרט, בריינגט שלימות אין די אַנדערע צוויי: שלימות מצות מינוי מלך ווערט דערגרייכט ווען ס'ווערן אויך אויס-געפירט די מצוות פון להכרית זרעו של עמלק ובנין בית הבחירה²⁷, און עד"ז ביי די אַנדערע, ביז אַז שלימות קיום מצות בנין בית הבחירה איז פאַרבונדן מיטן קיום המצוות פון מינוי מלך ומלחמת עמלק²⁸.

און בהמשך לזה לערנט מען ווייטער אַרויס פון פסוק, אַז די שייכות פון „זו בזו“ איז אויך בנוגע דעם סדר: פריער

27* סנהדרין שם ד"ה שלש מצות.

28* מעין זה (אף שאינו ממש אותו ענין): במינוי מלך — מלך ישראל, מבית דוד, נמשח בקרן, על כל השבטים. ועוד.

בנמק — באופן דיהושע, שאול, בימי המן, דכל יחיד. ועוד.

ביהב"ח — משכן כו', בית ראשון, כשחסרו בו ה' דברים, ב"ש. ועוד.

ועד"ז בשאר מצות — ולדוגמא: תשיר בפ"ע, לאחר תשי'. ציצית, תכלת בציצית. ואכ"מ.

28* ואפשר שיה' רק לכתחילה, או גם לעכב — וראה הדוגמאות דבהערה הקודמת. וראה לקו"ש ח"ח (צ' 215) די"ל דמ"ש במשנה (מדות פ"א מ"ג ד) „חמשה שערים היו כו'“ — „שבעה שערים היו“ (אף שמפרשם לאח"ז) לרמן שכולם הם מציאות אחת וכ"ז שלא ישנם כל השערים אין לא מהם דין שער (וע"ד מכות ט, ב. שש ערי מקלט כו').

ז. לפיז איז אויך מבואר דער המשך פון די הלכות אין אַנפאַנג הלכות בית הבחירה: „מ"ע לעשות בית ליי מוכן כו' שנאמר ועשו לי מקדש" און איז ממשיך „וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו והי' לפי שעה כו'". ד.ה. אז מצות בנין „בית ליי" גייט (אויך) אויף דעם משכן וואס משה רבינו האָט געמאַכט³³;

און וויבאַלד אַז מצות בנין בית המקדש איז פאַרבונדן מיט די אַנדערע צוויי מצות, אַז צום גדר (הקיום) פון בנין המקדש איז נוגע דער (פריער-דיקער) קיום פון מינוי מלך און דער „בהניח" פון מלחמת עמלק — דאָרף מען זאָגן אַז אַזוי איז געווען באַ אַלע בתי-מקדש;

ד.ה. הגם אַז דאָס זיינען „ג' מצות" וואָס „נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ", איז דאָס נאָר בנוגע דעם ציווי

[און דעריבער בריינגט דאָרט דער רמב"ם (אין הלכה ב') די פסוקים³⁰ „ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מסביב מכל אויביו ויאמר המלך אל נתן הנביא אנכי יושב בבית ארזים וגו'". די רא"י פון פסוק איז ניט בלויז אויף דעם סדר פון זמן המצות — אויף דערויף וואָלט געווען גענוג די (ערשטע) פסוקים וואָס די גמרא בריינגט „והניח לכם מכל אויביכם וגו' והי' המקום אשר יבחר ה' גו'" — נאָר (בעיקר) אַז דאָס איז אַז ענין וגדר אין (קיום מצות) „מלך" ומלחמת והכרתת עמלק: „ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מסביב גו' ויאמר המלך גו'"]³¹.

דערמיט ווערט פאַרשטאַנדיק וואָס דער רמב"ם בריינגט אַלע „ג' מצות" אין הלכות מלכים און אויך אין דער מ"ע אויף בנין המקדש — ווייל זיי זיינען תלוי און געבונדן זיין³².

(30) ש"כ ז בתחלתו.

(31) עפ"משיב הרמב"ם בסהמ"צ סוף חלק המ"ע, שהם חובה על הצבור לא כל איש ואיש כמו בנין בית הבחירה והקמת מלך והכרתת זרעו של עמלק, ל"ע אם הצורך במלך במחית עמלק ובנין בית הבחירה הוא כיון דאז נעשה השלימות דגדר צבור [ויומקת לפיז מה שנצטוו בכניסתם לארץ (דוקא) עפ"משיב בפעני' (לרמב"ם הל' ברכות פ"י ה"א. מהד"ת צ. ב. שרת צפצני' ווארשא (ג"י תשי"ד) סקמ"ג] דכשנכנסו לא"י דוקא נעשו גדר צבור אבל לפיז שונה דין צבור במצות מינוי מלך מבהשאר או דמצות אלו שייכות במיוחד למלך, כפשוטו הכתובים שהביא הרמב"ם וכמ"ש ברד"ק (שמואל שם) דעל המלך מוטל לעשות ולצוות את ישראל כו' (וראה צפצני' לסנהדרין שם). ועי' דעת היראם סו"צ (בהשלם — סת"לה). רמב"ם ס"פ בשלח — לענין מחית עמלק דהמלך חייב. ומצוה זו נק' בשלח על הצבורי. וראה לשון הרמב"ם רפ"ה מהל' מלכים (ובוה"ה שם) לענין מלחמת עמלק.

(32) ולפי כהנ"ל נמצא דהשייכות דג' מצות אלו

י"ל בנ' אופנים: א) מצד הזמן, דזמן חיוב הכרתת זרעו של עמלק הוא לאחר מינוי מלך. וזמן חיוב בנין בית הבחירה הוא לאחר מלחמת עמלק. ב) מצד קיום המצוה, דקיום מצות בנין בית הבחירה הוא לאחר קיום מצות מינוי מלך ומלחמת עמלק (ועד"ז לאידך, דשלימות קיום מצות מינוי מלך היא כאשר מקיימים לאח"ז גם הכרתת זרעו של עמלק ובנין בית הבחירה). ג) שלימות בהתפצא דבית הבחירה כאשר הוא נעשה לאחר מינוי מלך ומלחמת עמלק (וכן לאידך שלימות גדר מלך כאשר לאח"ז הוא מלחמת עמלק ובנין בית הבחירה). ובפרט לפי משנת"ל הערה 29.

אבל י"ל דשלימות התפצא אינה תלוי בסדר קיומם, כ"א רק בהמצאות דכל הג'. ודוגמא בתשרי — שמספיק שכל זמן שבין עיני' יהיו שנים, או שצ"ל גם „והי' לאות ע"י" (והדר) ולטוטפות בין עיני'ך. ונפק"מ בהקדים תשרי — האם צריך לחלוץ ולהניח תשרי ותשרי. וראה לקו"ש ח"ט ע' 47 ואילך.

בסגנון פשוט יותר ג' אופנים הנ"ל: א) מצד הפועל, ב) פעולה, ג) נפעל.

(33) אלא מכיון שהי' לפי שעה מוכח שבוה לא נגמר קיום הציווי דרעשו לי מקדש" כפשוטו הפי' ברמב"ם.

י) להעיר משורת הרשב"א ח"א סקמ"ח. המלך כצבור שהצבור וכל ישראל תלויין בו. וראה בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 165 ואילך.

א מלך און „הניח גו' מכל אויביך מסביב", וויבאלד און „תלויות זו בזו".

[נאָר כשם ווי די שלימות אין ביהמ"ק עצמו לדורי דורות³⁷ איז געווען דער בנין בית עולמים כ"שנבנה המקדש בירושלים", אזוי אויך אין זיינע תנאים וגדרים (אלס הקדמה לזה), מינוי מלך ומלחמת עמלק, און זייער שלימות³⁸ האָט זיך אויפגעטאָן דורך דעם בנין המקדש בירושלים דוקא].

און מהאי טעמא בריינגט דער רמב"ם דעם פסוק „ועשו לי מקדש" און איז גלייך ממשיך „וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו והי' לפי שעה": דער ציווי כפשוטו איז דאָך געווען אויפן משכן שעשה משה, וואָס אויך דערמיט האָט מען מקיים געווען מצות בנין „בית ליי" מיט אַלע גדרים שבו — וואָרום „משה רבינו מלך היי", ווי דער רמב"ם שרייבט³⁹, און ס'איז געווען לאחר מנוחה פון מלחמת עמלק: „ויחלש"⁴⁰ יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב⁴¹; און פון דעמאָלט אָן איז דער חיוב הציווי פון „ועשו לי מקדש" — געבליבן אויף אַלעמאָל.

פון אַלע דריי מצות, וויבאלד אָבער אַז מצות בנין „בית ליי" איז איין ציווי לכל הדורות³⁴ — „ועשו לי מקדש" — וואָס איז כולל אַלע (אויך די פריערדיקע) בנינים³⁵, איז מובן³⁶, אַז אויך ביי יעדן פריערדיקן בנין המקדש (משכן) איז דאָס געווען נאָכדעם ווי ס'איז געווען

(34) ולכן כאן כשמדבר בתוכן המצ' לדורות כ' לעשות בית ליי כו", משא"כ ברש"י מלכים כ' לבנות בית הבחירה. וראה לקמן הערה 54. ולהעיר שבהמצות שבהכותרת לה' ביהב"ח כ' לבנות בית המקדש. ובמנין המצות ברש"י ספר היד, לבנות בית הבחירה. וראה לקרי' ח"י ע' 91 והערה 93. ח"יט ע' 140 ואילך ושם ע' 143. וש"נ.

(35) ראה עדין ספרי דבי רב לספרי ראה (פ' יד) דועשו לי מקדש הוא ציווי לאותה שעה ולדורות דמאותה שעה חייבים לעשות מקום מקדש כו'. ובאזה"ח פרשתנו ע"כ. קרי' ספר רש"י לה' ביהב"ח שם. ואולי זוהי כוונת הכס"מ ברש"י לה' ביהב"ח, משמע דהא' קרא כלל הוא לכל מקום הן למשכן שבמדבר בין לשילה ונוב וגבעון בין לבית עולמים. וראה הר המור"ה לה' ביהב"ח שם סק"ב.

משא"כ דעת הסמ"ג, אף שגם הוא הביא הכתוב „ועשו לי מקדש" ברמזי מ"ע (קסג) הרי: א) ממשיך שם „ונא' והי' המקום אשר יבחר גו'". וגם בהכתוב „ועשו לי מקדש" כ' „וגו' וכן תעשר" (ראה פרשי' עה"פ). משא"כ ברמב"ם, ב) מלשונו שם בפנים „ומן מצוה זו של בנין ביהב"ח לא הגיעה עד ימי דוד כו'". משמע שלפניו לא הי' מצוה (וראה כס"מ שם). אף שיש לתרץ שכוונתו זמן מצות בנין בית הבחירה דוקא, שהרי קאי בהמשכי להתחלתה שג' מצות נצטוו. אבל מ"מ מזה שבמצות בנין הבית חשיב רק זה (ש"ג). מצות נצטוו ולא כברמב"ם משמע דלא ס"ל כהרמב"ם.

(36) ומכיון דהמצ' לעשות בית ליי" הוא „מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה" י"ל דגם במשכן, שילה ונוב וגבעון הי' מצות עלי לרגל. וידועים דברי הרמב"ן (ראה טז, ט) או שיבאר כאן שלא יתחייבו לעלות לרגל כו' (וראה שם יב, ח). וראה הר המור"ה לה' ביהב"ח בתחילתו סק"א. ועוד. ואכ"מ.

(*) וכן בסהמ"צ מ"ע כ' „בית עבודה כו' — ראה הוצאות העיר וקאפח". משא"כ בסהמ"צ לפנינו. כנ"ל הערה 23.

(*) להעיר מחזקוני ראה יב, ה.

(37) ראה לשון הרמב"ם בהל' ביהב"ח פ"א הי"ג. (38) שאז נצטוו וקיימו מצות אלו — המעלה באופן הב' דלעיל הערה 32. משא"כ באופן הא' והג'. אף שמוכן שגם בזה תוס' שלימות כי נעשה ע"י קיום המצוה כו'.

(39) לה' ביהב"ח פ"ו הי"א. פרשי' (ור"ח) שבועות ט, רע"א. ולהעיר שזה שצריכים מלך כו' לקדש העזרה למלך ממשיך למשה, ככל אשר אני מראה אותך כו' דמשה רבינו מלך הי' כבגמרא ורמב"ם שם.

(40) בשלח יז, יג.

(41) אף שלא הי' הכרחת עמלק, הרי גם לפני מקדש ראשון לא נמחה זרעו של עמלק ראה ש"א כז, ל, יז. ועוד. וראה י"ב כא, סע"א ואילך. ובחדא"ג סנהדרין. ספרי דבי רב שם. וראה צפתי סנהדרין שם עדין לענין מלך „אך חטאו בזה ועד ימות המשיח לא הוה".

דעמאלט האָט מען דאָרט געבויט בית של אבנים, ניט קיין אהל, (ווי ביי דאָמאָלט), נאָר „שס"ט שנה עמד משכן שילה"⁴⁵.

אַבער אויך נאָכדעם „וכשמת עלי חרב ובאו לנוב ובנו שם מקדש וכשמת שמואל חרב ובאו לגבעון .. וימי נוב וגבעון שבע וחמשים שנה". ד.ה. אַז אויך בנוגע נוב וגבעון זאָגט דער רמב"ם: „ובנו שם מקדש" (כאָטש דער ארון איז דאָרט ניט געווען און עס ווערט בכ"מ אָנגערופן „במה גדולה"⁴⁶), ווייל די מצות בנין המקדש⁴⁷ איז אויך דעמאלט געווען⁴⁸; נאָר היות אַז ס'איז ניט געווען קיין מצב פון מנוחה בתכלית פון מלחמה, דעריבער איז ב"מי נוב וגבעון" ניט „בית עולמים" — „ומגבעון באו לבית עולמים" (וואָס דעמאלט איז געווען דער ענין פון „מלך" בשלימות, ביי דוד ושלמה, און אויך שלימות המנוחה פון מלחמת עמלק)⁴⁹.

(45) אבל מוסיף „ופרשו יריעות המשכן עליו ולא היתה שם תקרה", היינו שעדיין לא ה' בית קבוע ממש. וראה לקמן הערה 52.

(46) מ"א ג, ד. תוספתא זבחים ספ"ג. וראה מאירי מגילה ט, ב. ובכ"מ.

(47) ולכן כתב „ובנו שם מקדש" שמשמע שהי' שם בנין אבנים (וכ"כ רש"י פסחים לח, ב), ולא שהקימו שם אוה"מ — המשכן כמ"ש בפי'ה"מ להרמב"ם במשנה זבחים פ"ד מ"ז. וכדמשמע מכ"מ. וראה תפארי זבחים שם. הר המורי' שם סק"ד.

(48) וצ"ע אַז גם לזה צריך מלך, ונוב נבנה ע"י שמואל (ראה לשון הגמרא (זבחים ק"ח, ס"ב וש"ג) שמלך שמואל, ושנה שמלך שאול ושמואל), וגבעון ע"י (שמואל) שאול או דוד, ראה ס"ע פ"ג. סדר הדורות ביא תתעא. הר המורי' שם סק"ה. ועוד. ואולי תלוי אַם „בנו שם מקדש" (כרמב"ם כאו) שאו צריך למלך. או שיק' הקימו אוה"מ — המשכן.

(49) וכ"ה הסדר ד' מצות אלו בבנין בית השלישי כברמב"ם רפ"א מהלכות מלכים המלך המשיח וכו' ובונה המקדש. ובה"ד שם: „עומד מלך

ח. לויט דעם איז מובן וואָס דער רמב"ם איז מאריך, אָנהויבנדיק פון „משכן שעשה משה רבינו והי' לפי שעה" און איז ממשיך „כיון שנכנסו לארץ העמידו המשכן בגלגל ארבע עשרה שנה שכבשו ושחלקו" — וואָס דערמיט איז ער מבאר אַז דער ציווי פון „ועשו לי מקדש" ביי משכן משה איז געווען אַ ציווי לדורות און אַז מ'האָט אים מקיים געווען ווען „העמידו משכן וכו'"; דער חילוק איז געווען נאָר איז דעם אופן הקיום: דער מקדש שעשה משה, וויבאַלד ער איז געווען געבויט אין מדבר און אויפגעשטעלט „ממסע למסע", איז געווען אין אַן אופן פון „משכן" (אַז „אהל"⁴²) — נאָר „לפי שעה" — און במילא איז דער אופן החיוב והקיום נמשך געוואָרן אויך ווען „נכנסו לארץ" כל זמן זיי זיינען דאָרט געווען אין אַ סדר פון „לפי שעה" — איידער דעם גמר פון די „ארבע עשרה שנה שכבשו ושחלקו". און יהושע איז דאָך געווען אַ מלך⁴³.

„ומשם באו לשילה": וואָס דאָרט זיינען די אידן געווען אין אַ מצב פון מנוחה יותר אין ארץ ישראל — ס'איז דאָך געווען לאחר שכבשו ושחלקו⁴⁴.

(42) ראה שמואל ב ז, ו. ובפשוט קא. אהל" על „המשכן" „ומשכן" על „שילה". ועי' פרש"י שם. וראה זח"ב רמא. א. ובכ"מ.

(43) רמב"ם הלכות מלכים שם ה"ג.

(44) ואף שהמצוה היא לאחר מלחמת עמלק, הרי מ"ב הכתובים שבגמרא (ורמב"ם הל' מלכים) „והניח לכם מכל אויביכם ג"ו והי' המקום כו" (ובפרט שבפשוט התחלת הכתוב היא „ועברתם את הירדן וישבתם בארץ גו'". וראה פרש"י סנהדרין שם ד"ה בכניסתם (לארץ) „והי' הניח לו מסביב מכל אויביו" מוכח שבנין הבית שייך למצב דמנוחה. וראה חדא"ג סנהדרין שם. ספרי דבי רב שם. ולהעיר מהג"י (הובא בדק"ס שם) „והי' בהניח לך היא מכל אויבך — הכתוב דפ' תצא במחית עמלק. ובספרי ראה לפנינו (לא הובא המשך הכתוב „והניח לכם גו' כ"א התיבות לפניו) אשר היא מנחיל אתכם.

(*) ע"פ הילקוט שמואל א (כח) מס"ע.

ס'איז געווען דורך יהושע וואָס ער איז נתמנה געוואָרן למלך (ע"י משה רבינו ובית דינו, ווי די מצוה פון מינוי מלך דאַרף זיין לדורות) „ע"פ ב"ד של שבעים זקנים ועל פי נביא" ⁵³ [משא"כ דער משכן וואָס איז געווען לפי שעה אין מדבר (וממסע למסע), ניט אין אַ מצב פון מנוחה, און משה'ס מלוכה געפינט מען ניט אַז עס זאל זיין ע"י מינוי, ווי די פּרטי מצות מינוי מלך] ⁵⁴.

י"ד. ע"פ קען מען אויך פאַר-ענטפערן די שאלה בנוגע דער הלכה הנ"ל אין הל' ביה"ב, און וואָס מען קען פון איר אַרויסלערנען להלכה בפועל:

דער רמב"ם פסקט ⁵⁵ „ואסור לאדם שיעשה בית תבנית היכל אכסדרא תבנית אולם חצר כנגד העזרה" — איז וויבאַלד אַז די אַלע אויסגערעכנטע בנינים האָבן געהאַט אַ דין מקדש און ביי יעדן האָט מען מקיים געווען די מצוה פון „ועשו לי מקדש"

(53) רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ג.

(54) עפכהנ"ל מוכן שינוי לשון הרמב"ם דבהל' ביהב"ח כ' הרמב"ם „לעשות בית", ובהל' מלכים „לבנות", וכ' הצפ"ע (מהד"ת ג. ב. עז, א) דל' „לעשות" פי' „שיל" ול' „לבנות" פי' ד.ה. המצוה היא הבנין: (שבהל' ביהב"ח מבאר הותוכן דמצות בנין ביהמ"ק) כהל' ביהב"ח וכמ"ש „בית ל"י" (כניל' הערה 34) מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות וחוגגין אליו כו"ל, ולכן כ' הלשון „לעשות" (ראה בארוכה לקוש' ח"א ע' 120 ואילך). משא"כ כהל' מלכים שמדבר בג' מצות שנצטוו ישראל בשעת כניסתו לארץ' כ' „לבנות", כי הוספת המצוה שם היא לא בעצם (ותוכן) מצות בנין הבית, כ"א קיום מצות בנין בית הבחירה שצאחר מצות מינוי מלך, והכרתת זרעו של עמלק (אבל להעיר מצפ"ע שם ג, ב בהמשך דבריו, דכתב שזה החילוק דמשכן ומקדש. ואכ"מ).

(55) הל' בית הבחירה פ"ז ה"י. מ"ה כד, א. ע"י מג, א. מנחות כח, ב.

ט. ע"פ הנ"ל וועט ווערן פאַר-שטאַנדיק, וואָס אין אָנהייב הלכות מלכים רעדט דער רמב"ם וועגן אַלע „ג' מצות" און פאַרוואָס ער בריינגט דעם פסוק „לשכנו תדרשו ובאת שמה", ניט דעם פסוק „ועשו לי מקדש" און אויך ניט קיין פסוק מפורש בנוגע בית עולמים ⁵⁶ — היות אַז ער רעדט וועגן זמן „בשעת כניסתו לארץ" (נאך כיבוש וחילוק), איז שוין דעמאָלט געווען דער קיום פון די אַלע ג' מצות שנצטוו וואָס זיינען „תלוין זב"ד" (הגם אַז זייער תכלית השלימות איז געווען בבנין ביהמ"ק בירושלים) ⁵⁷:

ס'איז שוין געווען דער בנין פון אַ בית (ניט קיין אהל ווי לפנ"ו); נאך די י"ד שנה פון כיבוש וחילוק ⁵⁸ איז געווען אַ מצב פון מנוחה אין ארץ ישראל; און

כ' וילחום מלחמות ה' (סתם) — כולל מלחמת עמלק ולאחר הכרתת זרעו כ' ומצב דמנוחה — כ' „אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו" (תיבות אלו נשמטו ע"י הצנזור) — אז — ובנה מקדש במקומו. וראה הר המור"י שם סק"ב.

אבל בנוגע לבנין בית שני דלא הי' שם מלך וכו' (רמב"ם פי' מהל' ביהב"ח ה"ד, וברמב"ם שם, ובמה נתקדשה בקדושה ראשונה כו"ל), אולי י"ל דאין צריך כיון שהוא המשך דבית המקדש הא', וראה קונטרס דרישת ציון וירושלים בשו"ת שאלת דוד בתחלתו. ולהעיר מרמב"ם הלכות מלכים פ"א ה"ז, כיון שנמשך דוד וכו' והרי המלכות לו ולבניו כו' ובה"ט שם. וראה צפ"ע סנהדרין שם. ועוד. ואכ"מ.

(50) ראה ספרי דבי רב שם בסופו.

(51) והיינו אף שהרמב"ם מדבר בגי' הבחירה, מי"מ לא הביא כתוב מפורש על בית הבחירה, אלא כתוב שבו מרומו משכן שילה. וכדלקמן.

(52) ורק כשצאנו לשילה הלכות מנוחה (משנ"א) בגלגל ונוב וגבעון) והיא היתה מנוחה כ' (משנה זבחים קיב, ב) וראה גמרא שם קט, א ואילך. ושם (ובספרי ראה יב, ט) גם דיעה „דנחלה זו שילה". ובפיה"מ שם. נקרא שילה בית כו"ל. וראה ספרי תבוא (כו, ב) אל המקום אשר יבחר ה' זה שילה ובית עולמים. רמב"ן שם. ובכ"מ והשוו' שילה ובית עולמים. וראה ביאר הרי"ם פערלא לטהמ"צ רס"ג מ"ע פד"פה. ובכ"מ. וראה לקוש' חכ"ד ע' 79 ואילך.

(*) וכ"ה בסהמ"צ שם בהוצאת קאפח. משא"כ בדפוסים שלפנינו: „לבנות".

און נוב וגבעון⁶¹.

דאין בכלל הלא הזה. אבל הרי"ז נגד דעת הפוסקים טורשע י"ד סקמ"א סיח דאסור גמ עכשיו (כמ"ש שם בעצמו), וא"כ י"ל דגם דמות המשכן כ"י אסור. ובשרית בית אפרים א"ח סייד' כ' דלדעת רש"י והרמב"ם (למסקנא) האיסור הוא גם בתבנית בית ראשון. וגם עפ"י דבריו י"ל שאסור גם בתבנית משכן.

והנה במנ"ח שם הקשה דא"ל לומר שעכשיו אסור כל הבנינים, דהוי מודיעים לנו חז"ל צורת המשכן שילה ג"כ כדי לידע תבניתו. אבל מזה גופא שלא מפורש מדתו מוכח שמדת ארכו ורחבו כ"י ה"י כמו המשכן וכדמוכח מהיריעות שצ"ג. וגם אם לא ה"י בדומה ממש הרי"ז (בפשוטות) לפי שלא ה"י שינוי המעכב. וראה לק"ט ברכה (צט, ד), להבין ההפרש שבין בנין המשכן לבין בנין שילה כי לכאורה הם שוין ממש בארכו וברחבו וכל הפרטים כמו צורת המשכן כן נעשה בנין שילה. וראה מאמרי אדה"ז הנחות הר"פ ע' פא.

ולהעיר מטוסה (ט, סע"א), זה משה ודוד שלא שלטו כ"י נגנו אה"י. וראה יומא עב, א (סוכה מה, ב): "עצי שטים כ"י עומדים שעומדין לעולם ולעולמים" (וכפ"ש שם). רבינו בחי' פרשטנו כ, טו. ולפ"י ג"כ הוא דמות שמשי שמשמש לפניו ית'. ואף שזהו עפ"י דעת התוס' (ד"ה לא אסרה ר"ה כד, ב. ע"ז מג, ב. ד"ה כרובים — יומא נד, ב. מאירי ע"ז (מב, ב. מג, א). ד"ן ע"ז שם) דגם למסקנא לא חזר בו אב"י והאיסור ד, לא יעשה אדם בית תבנית כ"י הוא מטעם דלא תעשון אתי — כדמות שמשי כ"י — ראה פנ"י ר"ה שם, א ד"ה אמר אב"י. בית אפרים שם ד"ה אך מדברי רש"י,

הרי עפ"י הכלל דאין להרבות במחלוקת י"ל שאסור גם לשיטת הרמב"ם דמשמע מהמשך ההלכות שהוא מד"ן מורא מקדש (כמ"ש בשרית בית אפרים ומנ"ח שם). וראה רבותינו בעה"ת (תשא ל, לג): "איש אשר ירקח כמזוה, וכן גבי טקרות לפי שאין דרך להשתמש בשרביט של מלך וכן אמרו חז"ל שלא יעשה אדם בית תבנית כ"י".

(61) עפ"מש"כ הרמב"ם, ובנו שם מקדש וע"פ הכלל דילמוד סתום מן המפורש י"ל לכאורה דמקדש דנוב וגבעון הוא כהקדמו — שילה. וע"פ פיה"מ וכו' (בהערה 47) הרי"ז אה"ל מועד דהמדבר, וא"כ בין משכן שילה בין האה"מ בלא"ה אסור. ועפ"י הנ"ל שלהרמב"ם אסור גם לעשות תבנית משכן וכו' יומתק שזהו בדוגמת הכלים שבהמשך

[ב"ז א"ז או"י דער ביהמ"ק, הגם א"ז זיין ציור און די פרטים פון מדת ארכו ורחבו זיינען געווען אנדערש ווי אין משכן, פונדעסטוועגן זיינען די ענינים העקריים שבו געווען בדוגמת המשכן⁶²; ווי דער רמב"ם שרייבט⁶³: "ועושין מחיצה אחרת סביב להיכל רחוקה ממנו כעין קלעי החצר שהיו במדבר וכל המוקף במחיצה זו שהוא כעין חצר אהל מועד הוא הנקרא עזרה"⁶⁴].

איז י"ל א"ז דער איסור לעשות "בית תבנית כ"י" איז חל או"י אויפן נאכמאכן דעם תבנית פון משכן⁶⁵, פון משכן שילה⁶⁶

(56) ולהעיר ממש שם פ"א ה"ב, והכל חייבים לבנות כ"י כמקדש המדבר. ובפ"ו ה"א שם (הובא לעיל הערה 39). פ"ז ה"א. ועוד. ולהעיר מפרש"י פרשטנו כה, ט. וברא"ם שם.

(57) שם פ"א ה"ה.

(58) ועפ"י הנ"ל צע"ק מ"ש הרמב"ם לפני' ואלו הן הדברים שהן עיקר בנין הבית כ"י והוא הנקרא אולם⁶⁷ מנין שגם אולם הוא עיקר בבנין הבית כיון שלא ה"י במשכן (ואולי מקורו מגמ' הנ"ל לא יעשה אדם בית תבנית — שחשב אולם). וראה קרית ספר שם דהא במשכן לא ה"י אולם ואע"כ כ"י אפילו הכי לענין קדושת הבית ליכא שינוי בין משכן למקדש דכמו במשכן ליכא אלא ג' קדושות כ"י עי"ש. ולהעיר מעירובין ב, א. ובכ"מ. תו"ט כלים פ"א מ"ט ד"ה היכלי מקדוש. וראה הר המור"י שם סק"י. ואכ"מ.

(59) יריעות העליונות הנעשים מעורות תחשים (פרשטנו כו, יד) א"א לעשות שהיו תחש ה"י רק בזמן משה (שבת כה, א. פרש"י פרשטנו כה, ה). אבל מוכח בשבת שם דעיקר האהל הו"ו יריעות התחתונות, ובזה כבר נ"ל המשכן אהל. וראה אפ"ע" (הפלאה בהשטות נד, א) דאם קפל הירוח את היריעות העליונות המשכן כשר. וראה לקמן ע' 454-5.

(60) במנ"ח מצוה רנד סק"י שקריט בזה ורוצה לחדש (דלא כמשמעות הפוסקים ושר"ע) שהאיסור הוא רק בזמנו: בזמן המשכן ה"י אסור לעשות תבנית המשכן כיון שה"י אז משמש לפניו. וכן כשה"י שילה עומד וכן נוב וגבעון וכן ב"ר ה"י אסור לעשות בכ"ז מהזמנים איהו תבנית שה"י דוגמת התבנית שה"י משמש א"ז וכן בבית שני כשל בית שני כ"י, אבל האידנא כיון דאין משמשי לפניו אפשר

המשכת הדעת צו יעדער אידן, וואָס דורכדעם קומט מען צו צו יראה, איז ע"י משה⁶⁶ (ווי מיר געפינען, אַז אויפן פסוק⁶⁷ „ועתה ישראל מה ה"א שואל מעמך כי אם ליראה" פרעגט די גמרא⁶⁸: „אטו יראה" מילתא זוטרתא היא?") און פאַרענטפערט: „אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא", און דעריבער האָט התחלת ענין המלוכה (יראה תתאה) ביז דעם בנין המשכן (יראה עילאה) לאח"ז געדאַרפט קומען ע"י משה רבינו.

[נאָכמער: דער ענין המשכן והמקדש איז דאָך כמרוז⁶⁹ „בתוכו לא נאמר אלא בתוכם" בתוך כאו"א מישראל, אַז יעדער איד קען (און דארף) אויפטאָן צו זיין אליין אַ משכן ומקדש — „ושכנתי בתוכם" — און דעם כח אויף דעם האָט ער פון בחי' משה וואָס איז דאָ ביי אים: און ווי דער אַלטער רבי⁷⁰ איז עס מסביר, אַז לגבי כל אחד ואחד מישראל איז יראה אַ „מילתא זוטרתא", ווי עס שטייט אין פסוק „שואל מעמדך"].

אַבער לאידך, איז שלימות פון מצות בנין המקדש געווען בבית עולמים, וואָרום דער ענין המלכות בשלימות ובגלוי האָט זיך אויפגעטאָן דורך דוד המלך⁷¹, ביז צו דעם גילוי פון מלכות בתכלית השלימות, וואָס וועט זיין ווען „יעמוד⁷² מלך מבית דוד הוגה בתורה

יא. דער ביאור בזה בפנימיות הענינים:

אינעם תוכן און סדר פון די ג' מצות איז חסידות⁷³ מבאר, אַז „שום תשים עליך מלך" איז די בחי' פון יראה, וואָרום „מלך" איז ענינו — ירא את הש"י ביתר שאת, ער איז בטל צום אויב-ערשטן, און דורך דעם מלך ווערט נמשך די יראה און ביטול צום גאנצן עס⁷⁴.

און אַז מ'דערגרייכט שוין צו דער בחינה פון יראה, דער ענין פון אתכפ"א, דאַרף דערנאָך זיין מחיית עמלק, דער ענין פון „ובעת הרע", וואָס דאָס איז דורך אתהפכא: און ערשט דערנאָך קען מען, און מען דאַרף, צוקומען צו דער מדרגה פון יראה עילאה, וואָס דאָס קומט דורך ביהמ"ק — „ומקדשי תיראו"⁷⁵, וואָס די מדרגה פון יראה קומט פון בחי' חכמה, דער ענין התורה. און אַזוי אויך בכל דור ודור, אויך בזמן הגלות משחרב ביהמ"ק — די ד"א של הלכה⁷⁶.

און עפ"ז וועט מען פאַרשטיין פאַר-וואָס דער ציווי אויף בנין ביהמ"ק און אויך דער בנין פון (ערשטן מקדש —) משכן בפועל, האָט געדאַרפט זיין דוקא דורך משה רבינו (און ווי דער רמב"ם איז מדייק „וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו") — וואָרום די

(66) תניא פמ"ב.

(67) עקב י' יב.

(68) ברכות לג, ב.

(69) כ"ה בתניא. וכ"מ בע"י. וכ"ה בחדא"ג. עיון יעקב. ועוד. אבל בגמרא לפנינו: אטו יראת שמים.

(70) ר"ח (שער האהבה פ"ו ד"ה ושני). של"ה

(שער האותיות אות ל'). ובכ"מ.

(71) ראה בארוכה דרמ"צ שם. אוה"ת שם ע'

תרסו.

(72) רמב"ם ספ"א מהל' מלכים.

לזה (בהלכה שם) „שלחן בצורת שלחן ומנורה בצורת מנורה", שצורתם הוא המפורש בתורה בנוגע למשכן.

והטעם שלא כתבו הרמב"ם בפירוש הוא דמכללי הרמב"ם (יד מלאכי כללי הרמב"ם ס"ה) שאינו מביא דינים מחודשים שלא הוזכרו בש"ס.

(62) אוה"ת בשלח ע' תרסו.

(63) ראה גם דרמ"צ מצות מינוי מלך.

(64) קדושים יט, ל. בהר כו, ב.

(65) ברכות ח, א.

ועוסק במצות כדוד אביו כו' ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחום מלחמת ה' וכו' ובנה מקדש⁷³ במקומו,

וואס דעמאלט וועט זיין דער ענין פון מלך בשלימות⁷⁴, און הכרתת זרעו של עמלק בשלימות — עס וועט זיין „השם שלם והכסא שלם“⁷⁵, דער גילוי מלכותו של הקב"ה⁷⁶, און שלימות אין בנין

ביהמ"ק⁷⁷, א בנין נצחי וואס „מקדש⁷⁸ אדנ"י כוננו ידיך“⁷⁹, במהרה בימינו בקרוב ממש.

(משיחת ש"פ דברים תשל"ו)

73) ראה לעיל הערה 49 שזוהי הג' ענינים מינוי מלך הכרתת זרעו של עמלק ובנין ביהמ"ק.

74) ראה דרמ"צ שם בסופו.

75) תנחומא (ובאבער) ס"פ תצא. פסיקתא דר"ב ספ"ג. מדרש תהלים ט, ז. פס"ר פ"ב, ט. פרש"י ס"פ בשלח.

76) וראה ברכות נח, סע"א. ובפרש"י שם. חדא"ג שם. מדרש תהלים (באבער) מזמור צו. אוה"ת שם ע' תרסו ואילך (וראה תרא פה, א: „כסא מלכותו שום תשים עליך מלך כו". צה, ג ואילך. ועוד). וגם מכהנ"ל מוכח מה שנת"ל סיו ובהערות שם דשלימות ענין מלחמת עמלק היא ע"י מלך. ושלימות גדר מלך כאשר הוא לוחם מלחמת עמלק. וראה הערה הבאה בבנין ביהמ"ק.

77) וראה אוה"ת שם (ע' תרסח), תצא (ע' תתרכד) — שכדי שיהי' בנין ביהמ"ק צ"ל השם שלם והכסא שלם. ולכן צ"ל תחלה שימחה זרעו כו'.
78) בשלח טו, יז. ובפרש"י שם. ומסיים: ואימתי יבנה בשתי ידים בזמן שה' ימלוך לעולם ועד.
79) אף שזוהי בעיקר לדעת רש"י ותוס' (סוכה מא, סע"א. פרש"י ר"ה ל, סע"א. תוס' שבועות טו, רע"ב ד"ה אין. ובכ"מ בזהר ומדרשים), משא"כ לדעת הרמב"ם הנ"ל שמלך המשיח בונה מקדש — כבר נת' בכ"מ התיווך בזה, שמש"ח יבנה העשרים והדלתות — ראה בכהנ"ל לקו"ש ח"א ע' 98 והערה 61. ושי"ג.

תרומה* ז

און אויך דער מזבח הפנימי⁷ (וואָס וועגן אים שטייט דער ציווי אין סוף פ' תצוה⁸).

אויף דעם פסוק „ועשו לי מקדש גו'“ זאָגן חז"ל: „בתוך כו"א מִשְׁרָאֵל“ אַז בתוכם — בתוך כו"א מִשְׁרָאֵל אַז יעדער איד דאַרף זיין אַ מקדש, ובמילא איז מובן אַז יעדער איד דאַרף פועל זיין דורך זיין עבודה אַז די שכינה זאָל שורה זיין כביכול אין דעם „מקדש“ וואָס אין אים.

איינער פון די ערטער, וואו חז"ל ריידן וועגן ביידע מזבחות און וואו עס איז מודגש זייער שייכות צום משכן ומקדש וואָס אין יעדן אידן, איז עס אינעם סיום פון מס' חגיגה.

ב. אין (סוף פון) דער לעצטער משנה אין חגיגה ווערט געזאָגט: „כל הכלים שהיו במקדש טעונים טבילה (נאך יעדער רגל האָט מען געדאַרפט טובל זיין די כלי המקדש ווייל זיי זיינען טמא געוואָרן דורך דעם וואָס עמי הארץ האָבן זיי אנגערייט¹⁰) חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחושת מפני שהן כקרקע דברי ר"א, וחכ"א מפני שהן מצופין“.

(7) ראה ד"ה באתי לגני שם רפ"ג: „דלהיות שעיך העבודה במשכן ומקדש... שזהו ענין עבודת הקרבנות ובפרט מעשה הקטורת“ (שהם על מזבח הזהב). ושי"נ.

(8) ל, א ואילך. וראה צרור המור ובמפרשי התורה שם.

(9) ר"ח (שער האהבה פ"ו ד"ה ושני פסוקים). של"ה (ש' האותיות את ל'. ועד). ובכ"מ. נסמן בלקיש שם ע' 109 הערה 10.

(10) ראה פרשי' במשנה שם כו, א (ד"ה מעבירין).

א. אין דעם פסוק וואו עס ווערט געזאָגט דער ציווי אויף בנין המשכן והמקדש — „ועשו לי מקדש“ ווערט אין זעלבן פסוק גלייך אויסגעפירט, אַז די כוונה און תכלית פון דעם בנין איז: „ושכנתי בתוכם“, עס זאָל זיין השראת השכינה במשכן ומקדש.

פון די עיקרי העבודות בביהמ"ק איז געווען די עבודת הקרבנות², און ווי דער רמב"ם³ זאָגט, אַז תכלית מצות בנין המקדש איז דאָס „לעבודה בו יהי ההקרבנה והבערת האש תמיד“⁴. דער פון איז פאַרשטאַנדיק, אַז פון די עיקרי דיקע כלי המקדש איז געווען דער מזבח החיצון, אויף וועלכן מ'האט מקריב גע- ווען די קרבנות (וואָס וועגן דעם מזבח רעדט זיך אין סוף פון אונזער פרשה⁶),

(*) וסיום מס' חגיגה. וראה לקמן סעיף יג ולקמן ס"ע 434 ואילך.

(1) פרשתנו כה, ח. סהמ"צ להרמב"ם מ"ע כ'. רמב"ם ריש הל' ביהמ"ח.

(2) ראה ד"ה באתי לגני השית רפ"ב ורפ"ג. וראה רמבין (דרשת תורת ה' תמימה — כתבי הרמב"ן ח"א ע' קס"ג): ולא שרתה שכינה במשכן אלא ע"י קרבנות... ובבית המקדש נמי ע"י קרבן נבחר, עיי"ש. וראה לקיש ח"א ע' 125 ואילך. ובהנסמן שם הערה 63.

(3) סהמ"צ שם. ובשורש יב. הל' ביהמ"ח שם.

(4) ולכן לדעת הרמב"ם מצות בנין ביהמ"ק כוללת גם עשיית כלי המקדש המנורה והשלחן והמזבח וחולתם כלם מחלקי המקדש והכל יקרא מקדש (סהמ"צ שם. ובשורש יב שם) — נתבאר כהנל בלקיש שם ע' 116 ואילך.

(5) וגם מה שממשיך „ואליו תהי' ההליכה והעלי' לרגל“ (סהמ"צ שם) — „וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה“ (הל' ביהמ"ח שם). הרי גם זה שייך לקרבנות — עולת רא"י, שלמי חגיגה כ"י (ראה רמב"ם ריש הל' חגיגה. ובפ"ב ה"ד שם).

(6) כו, א ואילך.